ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

Mamlakatda innovatsion-sanoat tadbirkorligini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillarni ekonometrik baholash

Rajabova Dilbar Ixtiyor qizi
Osiyo Xalqaro Universiteti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada mamlakatda innovatsion-sanoat tadbirkorligini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillar ekonometrik usullar yordamida baholanadi. Tadqiqotda davlat siyosati, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarga sarmoyalar, inson kapitali darajasi, moliyalashtirish imkoniyatlari, infratuzilma sharoitlari va institutsional muhit kabi asosiy omillarning innovatsion faollikka ta’siri tahlil qilinadi. Regressiya tahlili va boshqa ekonometrik modellar yordamida har bir omilning sanoat sohasidagi innovatsion jarayonlarga ta’sir darajasi aniqlanadi.

KALIT SO’ZLAR: innovatsiyalar,axborot kommunikatsion texnologiyalar, sanoat tadbirkorligi, ekonometrik tahlil, rivojlanish omillari, davlat siyosati.

Kirish.

Jahon iqtisodiyotida yetakchi o’rin tutadigan mamalakatlar tajribasi shuni so’zsiz isbotlab bermoqdaki, sanoat korxonalarini rivojlantirishni innovatsiyalarsiz tasavvur etib bo’lmaydi. “Dunyo bozoridagi ilmiy hajmdor mahsulotlarning 36 foizi AQSH, 30 foizi Yaponiya , 22 foizi Xitoy davlatiga to’g’ri keladi.” Har bir millat aholi soniga nisbatan ilmiy tadqiqot ishlari bilan band bo’lganlar soni bo’yicha 1-o’rinda Isriol 8250 nafar, 2- o’rinda esa Janubiy Koreya 7113 nafar, 3- o’rinda esa Yaponiya 5210 nafarni tashkil etadi” [1] .Bu esa samarali innovatsion muhit tizimini rag’batlantirish va rivojlantirish kabi muhim masalalarini hal etish zaruratini keltirib chiqaradi. Bugungi kunda sanoat korxonalarining an’anaviy bozorlarda raqobatbardoshligini saqlab turishi va yangi bozorlarga kirib borishida korxonalarning innovatsion rivojlanishini ta’minlash dolzarb masala hisoblanadi. Innovatsiya - bu yangilik va uni jamiyatga tatbiq etish demakdir, sanoat esa iqtisodiyotimizni harakatga keltiruvchi kuch hisoblanadi . Shu sababli korxonalar iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta’minlashda ularning innovatsion jihatdan rivojlanish imkoniyatlarini aniqlash, faoliyatiga joriy etish va muntazam rivojlantirib boorish har bir korxona uchun muhim hisoblanadi. Korxonalarning innovatsion rivojlanishi nafaqat ishlab chiqarish jarayoni, balki ularning samarali faoliyati bilan bog‘liq barcha sohalarni, shu jumladan ishlab chiqarishni tashkil etish, zamonaviy menejment va marketing kabi sohalarni qamrab oladi.

Innovatsiyalar iqtisodiyotni modernizatsiyalash va diversifikatsiyalash, uning jadal sur’atlar bilan rivojlanishini va raqobatbardoshligini ta’minlash, mamlakatning jahon hamjamiyatidagi o‘rni va nufuzini yanada oshirishning eng muhim omillaridan hisoblanadi. Shu sababli bugungi kunda har bir davlat o‘z iqtisodiyoti barqarorligini ta’minlash, aholi farovonligini oshirishda innovatsiya imkoniyatlaridan keng foydalanishga katta e’tibor qaratmoqda.

Olimlar, iqtisodiy tarixchilar, iqtisodchilar hamda siyosatchilar har doim turli mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarga qiziqish bildirishgan. Ularning bu sohadagi bahs-munozaralarida texnologiyaning o'rni doimo ustun bo'lib kelgan. Iqtisodiy rivojlanishning sabablari va omillarini tahlil qilish davomida, zamonaviy innovatsion iqtisodiy

[1] https\\.worldbank.org

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

rivojlanish nazariyalari ilk bor XIX asrning o'rtalaridan boshlanadi. Bular faqat taxminlar edi xolos. Rus iqtisodchisi N.D.Kondratyev dastlab iqtisodiy muhitning uzoq to'lqinlari muammosiga qiziqib qoldi va ular doirasida innovatsion jarayonlarni tadqiq qildi[2]. N.D.Kondratyev siklli inqirozlarni endogen xarakterga ega bo'lgan uzoq to'lqinlar o'rtasida doimiy bog'liqlik borligini taklif qildi va keyinchalik isbotlab beradi. N.D.Kondratyev birinchi bo'lib uzoq to'lqinlar qonunlari va iqtisodiyotning ish to'lqinlari sikllari ta'sirining butun tizim ta'siriga ko'ra iqtisodiyot harakatining ob'ektiv mohiyatini ko'rsatdi[3]. Torshteyn Veblen 1915-yilda mamlakatlarning iqtisodiy nisbiy holatini taqqosladi va dastlabki sanoat yutuqlari bilan bog'liq kamchiliklarni tahlil qildi[4]. N.D.Kondratyev nazariyasining asosini ilmiy-texnik taraqqiyotning shakllari nuqtai nazaridan, barcha zamonaviy innovatsion konsepsiyalarning asoschisi hisoblangan avstriyalik iqtisodchi J. Shumpeterning uzoq to'lqinlarning innovatsion nazariyasi tashkil qiladi. Ijtimoiy fanlarning dastlabki davrlarida u iqtisodiy, sotsiologik va tarixiy g'oyalarni birlashtirib, uzoq muddatli iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlarni o'rganishda yuqori darajadagi o'ziga xos yondashuvni yaratdi hamda innovatsiyalarning hal qiluvchi roli va unga ta'sir etuvchi omillariga e'tibor qaratdi. Shunday qilib, u o'zini o'sha paytlarda paydo bo'lgan neoklassika maktabidan uzoqlashtirdi. Chunki Y. Shumpeter: "iqtisodiy hayot o'ta inertdir ... shuning uchun statik jarayonlar nazariyasi iqtisodiyotning nazariy asosining mohiyatidir ... erishilgan har qanday muvozanatni buzishingiz mumkin ... " kabi innovatsiyalarning o'ziga xos mazmuni J. Shumpeterning so'zlari bilan aytganda, "o'zgaradi" va innovatsiyalarning asosiy vazifasi "o'zgarishlarni boshqarish funksiyasi"dir [5]. Bu esa yangilikning umumiy va keng ko'lamidir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, innovatsiyani "inson faoliyatining turli turlariga ushbu faoliyat samaradorligini oshiradigan yangi elementlarni (turlarni, usullarni) kiritish" deb tushunish mumkin . Bunday "innovatsion amaliyot" ming yillar davomida mavjud bo'lgan bo'lsa-da, innovatsiyalar faqat XIX asr oxiri XX asr boshlarida, innovatsiya nazariyasining asoslarini shakllantirish davrida maxsus ilmiy o'rganish mavzusiga aylandi. Innovatsiya" so'zi lotincha innovationem so'zidan kelib chiqqan bo'lib - "o'zgartirish yoki modernizatsiya qilish" ma'nosini anglatuvchi innovare fe'lidan olingan. Shunday qilib, innovatsiyalarning markaziyligi va ahamiyati yangilanish bilan bog'liq. Bunday yangilanish faqatgina odamlar qaror qabul qilish uslubini o'zgartira oladigan, standart usullardan voz kechadigan va mavjud me'yor va qoidalar doirasidan tashqarida tanlov qilishni o'rgangan taqdirdagina bo'lishi mumkin.

"Innovatsiya" tushunchasi umumiy toifalarga kiradi. Nihoyatda keng va tarkibiy jihatdan murakkab bo'lib, uning mazmunini ochib berishga doir ko'plab yondashuvlar mavjud. Bir tomondan, innovatsiyalarni "o'zgarishlarning funksiyasi" sifatida ko'rib chiqish mumkin. Umumiy keng yoki falsafiy ma'noda innovatsiya - bu jarayon yoki jarayonlar majmui holatining o'zgarishidir. Shu bilan birgalikda yangilik hamda rivojlanishning bir bo'lagi hisoblanadi. Innovatsiya ta'rifidan ko'rinadiki, undan jamiyat hayotining barcha sohalarida jarayon sifatida foydalanish mumkin. Har bir sohada innovatsion rivojlanishning o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Boshqa tomondan, innovatsiya jarayon sifatida innovatsiya mahsulot (yakuniy natija) tushunchasi bilan uzviy bog'liqdir. Qoida tariqasida mahsulot sifatida innovatsiya so'zining tor ma'nosida mavzuli segmentlangan sohalarda ko'rib chiqiladi. E'tibor berilsa, bizning tadqiqotimizning chegaralari iqtisodiy sohada amalga oshirilgan yangiliklardir. Innovatsiyalarning mohiyati Innovatsion konsepsiyani ilmiy muomalaga kiritgan va

[2] Kondratyev, N.D. The Long Waves in Economic Life, Moscow: Institute of Economics, 1935, 250 p.
[3] M. W. Kojima, "Kondratiev Waves and the Dynamics of Economic Development," Journal of Economic Issues, 1988.
[4] Veblen, T. Imperial Germany and the Industrial Revolution, New York: Macmillan, 1915, 367 p.
[5] Schumpeter, J.A. Capitalism, Socialism and Democracy, New York: Harper & Brothers, 1942, 395 p.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

uning xususiyatlarini keltirgan J. Shumpeter o'zining "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi" (Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung) asarida allaqachon klassik bo'lib qolgan "beshta odatiy o'zgarishlarni" aniqladi[6].

O’zbekiston milliy hududiy tuzilmada mamlakat iqtisodiyoti ilmiy-tadqiqot markazlari, sanoat korxonalarining kontsentratsiyasi, inson salohiyati darajasining rivojlanishi, investitsiya jarayonlarining faolligi va ishbilarmonlik muhitining nisbatan qulayligi bilan ajralib turadi. Bularning barchasi kelajakda mintaqa yaratilishini hisobga olgan holda sanoat rivojlanishining lokomotiviga aylanishi mumkin deb taxmin qilish uchun asos yaratadi. Asosan milliy iqtisodiyotning sanoat sektorida innovatsion faoliyatni amalga oshiruvchi tadbirkorlik tuzilmalarining barqaror ishlashi uchun tegishli shart-sharoitlar yaratilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy sharoitda tadbirkorlar jamiyatning ijtimoiy va siyosiy barqarorligining kafolatlari. Bugun qabul qiluvchilar yangi ish o'rinlari yaratadilar, davlat byudjetini to'ldiradilar, mamlakatning yalpi ichki mahsulotini ko'paytiradilar va mamlakat aholisi farovonligi darajasini oshirishga hissa qo'shadilar. Yuqorida aytib o'tilganidek, bugungi kunda Tojikiston iqtisodiyotiga sanoat rivojiga alohida ahamiyat beriladi. Tadbirkorlik faoliyati iqtisodiyotning tarmoq tuzilmasining o'zgarishi, yangi ish o'rinlarini yaratish, kengayish bilan bog'liq iste'mol bozori, eksport salohiyatini oshirish, samarali mamlakatning moddiy resurslaridan foydalanish, jamiyatning madaniy darajasini oshirish, yangi qadriyatlar va g'oyalarni shakllantirish. O’zbekiston Respublikasi hukumati davlat dasturlarini amalga oshirish jarayonlarining doimiy monitoringini olib bormoqda tadbirkorlik faoliyatini shakllantirish va rivojlantirish. Shu bilan birga, sanoat tadbirkorligini rivojlantirish to'g'ridan-to'g'ri davlat rahbarining e'tibori bilan. Shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy sharoitda sanoat tadbirkorligini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining strategik yo'nalishlaridan biriga aylandi. Shuning uchun turli sohalarni qo'llab-quvvatlash mamlakat sanoati davlat organlari va muassasalari faoliyatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Fikrimcha, sanoat tadbirkorligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning yaxlit tizimini shakllantirish quyidagilarni chora-tadbirlar o'z ichiga olishi kerak:

- konsentratsiya va ixtisoslashuv strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish;
- respublika hududlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda tadbirkorlik tuzilmalari;
- mintaqaviy iqtisodiyotning sanoat sektorida integratsiya jarayonlariga ko'maklashish;
- qonunchilik va me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish;
- sanoat tadbirkorlik subyektlari faoliyati uchun qulay shart-sharoitlar;
- sanoat tadbirkorligini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish;
- sanoatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirish.

Yillar	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6
2012	1372 5,2	361 1,6	309 9,6	236 9,2	699, 9	20 1,4	107 4,7

[6] Schumpeter, J.A. The Theory of Economic Development, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934, 255 p.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

2013	15592,3	3546,3	3474,5	4561,1	779,6	251,4	1246,1
2014	16806,5	3440,2	3709,5	4478,7	857,1	284,6	1402,7
2015	18137,0	3795,8	3766,5	6332,3	906,9	312,4	1526,6
2016	19804,9	4152,0	3708,2	6525,8	1109,1	352,5	1619,5
2017	21530,8	4103,8	4057,9	6738,5	1184,2	395,3	1800,5
2018	24881,5	4863,4	4798,9	8524,4	1293,9	412,9	1935,3
2019	27426,8	5807,0	4661,8	9121,6	1671,3	491,6	2040,5
2020	29103,1	6089,0	4894,9	9364,7	1754,9	516,2	2142,5
2021	36219,9	7115,0	5123,8	9873,2	1831,2	642,1	2218,6

Eslatma:У- YaIM, mln.so’m; **X1** - sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi mln so’m; **X2** - qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi, mln so’m; **X3** - barcha moliyalashtirish manbalari hisobidan kapital qo'yilmalar, mln so’m; **X4** - ta'lim xarajatlari, mln so’m; **X5** - ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar uchun davlat xarajatlari,ming so’m; **X6** - o'rtacha oylik nominal ish haqi, so’m

1-jadval. YaIM ulushida sanoat mahsulotlari korrelyatsiya-regressiya tahlili.

Biroq, tajriba shuni ko'rsatadiki, innovatsion va sanoat tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirish jarayoniga turli omillar ta'sir qiladi,u turli darajadagi ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatga ega.Ko'p omillar va ularning ta'sir doirasini hisobga olgan holda hisoblanadi. Ko‘plab omillar va ularning ta’sir ko‘lamini hisobga olgan holda innovatsion-sanoat tadbirkorligini rivojlantirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar statistik-matematik modellashtirish orqali hisoblab chiqildi. Mintaqa rivojlanishining eng muhim ko‘rsatkichi YAIM hajmi hisoblangani sababli, dastlab yalpi sanoat mahsuloti (X1) ta’sirining korrelyatsion tahlilini olib borsak bo’ladi. Sanoat tarmog‘ining rivojlanish ko‘rsatkichi, ushbu ko‘rsatkichga va boshqa ko‘rsatkichlar bilan taqqoslaganda ikkinchisining o‘zaro bog‘liqlik darajasini aniqlaymiz (1-jadval)

Endi MS-Excel dasturi orqali korrelyatsion tahlil o‘tkazamiz. Korrelyatsion tahlil natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan:

	У	*X1*	*X2*	*X3*	*X4*	*X5*	*X6*
У	1	0,963945	0,939975	0,946836	0,991198	0,981629	0,962836
X1	0,963945	1	0,875686	0,876567	0,960417	0,908241	0,878326
X2	0,939975	0,875686	1	0,939298	0,891347	0,920188	0,948206
X3	0,946836	0,876567	0,939298	1	0,919320	0,961725	0,973242

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

X4	0,991198	0,960417	0,891347	0,919320	1	0,979756	0,946078
X5	0,981629	0,908241	0,920188	0,961725	0,979756	1	0,987930
X6	0,962836	0,878326	0,948206	0,973242	0,946078	0,987930	1

2-jadval. Korrelyatsion tahlil natijalari

Korrelyatsion tahlil natijalari (2.3.2 – jadval) shuni ko‘rsatadiki natijaviy belgi va X1 ko‘rsatkichi bilan juda yaqin bog‘liqlik mavjud (0,963945). Shunday qilib, yalpi hududiy mahsulotning shakllanishida mintaqaning sanoat mahsulotlari hajmi asosiy rol o‘ynaydi.

Xulosa

O‘zbekiston iqtisodiyotida innovatsion-sanoat tadbirkorligini rivojlantirish mamlakatning barqaror iqtisodiy o‘sishi, global raqobatbardoshlik darajasini oshirish va aholi farovonligini ta’minlashdagi asosiy omillardan biridir. Ushbu tadqiqotda innovatsion-sanoat sohasining rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar ekonometrik usullar yordamida tahlil qilindi, natijalarga asosan quyidagi xulosalar va takliflar ishlab chiqildi:

- sanoat ishlab chiqarishining YaIMga ta’siri (X_1): Korrelyatsiya koeffitsiyenti 0,964 ni tashkil etadi, ya’ni sanoat tarmog‘i mamlakat yalpi ichki mahsulotining o‘sishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Bu shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston iqtisodiyotida sanoatlashuv jarayonlari kuchaygan sari YaIMning barqaror o‘sishi ta’minlanadi.

- ta’lim va ilmiy-tadqiqot xarajatlari (X_4 va X_5): Ta’lim sohasiga qo‘yilgan sarmoyalar (korrelyatsiya 0,991) va ilmiy-tadqiqot ishlariga ajratilgan mablag‘lar (0,982) YaIM dinamikasiga kuchli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu indikatorlar innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishda inson kapitali va yangi texnologiyalarning ahamiyatini tasdiqlaydi.

- kapital qo‘yilmalar va ish haqi (X_3 va X_6): Infratuzilma va ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish (0,947) hamda mehnat unumdorligini oshiruvchi ish haqi siyosati (0,963) iqtisodiy faollikni rag‘batlantirishda muhim omillardir.

- texnologik yangilanishlar yetishmasligi: Ko‘pgina sanoat korxonalarida eskirgan texnologiyalar qo‘llanilmoqda, bu esa mahsulotlarning raqobatbardoshligini pasaytiradi.

- ilmiy-tadqiqotlar va amaliyot o‘rtasidagi uzilish: Tadqiqot natijalari ishlab chiqarishga joriy etilmayapti, bu innovatsion tsikllarning samarasizligiga olib keladi.

-moliyaviy qo‘llab-quvvatning cheklanganligi: Xususan, kichik va o‘rta biznes uchun innovatsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlari yetarli emas.

- malakali kadrlar yetishmovchiligi: Zamonaviy texnologiyalar bilan ishlaydigan mutaxassislar tayyorlash tizimi talabga javob bermaydi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Innovatsion faoliyat to’g’risida”gi Qonuni, 24.07.2020 yildagi O‘RQ-630-son

2 .David Teece "Profiting from Technological Innovation" (1986)

3. Giovanni Dossi “Technological Paradigms and Technological Dynamics" (2011)

4.Karimov A. “Sanoat korxonalarida innovatsion faoliyatni tashkil etishning dolzarb masalalari”, Iqtisodiyot va innovatsiya jurnali, 2021, №3.

5.Rajabov M. “Innovatsion menejment tizimining sanoatga ta’siri”, Yosh olimlar forumi, 2023.

6. To‘raqulov D. “O‘zbekistonda innovatsion rivojlanishning iqtisodiy shart-sharoitlari” (2019)

7. Attah, Nkechinyere V., Environmental Sustainability and Sustainable Growth: A Global Outlook. Master of Science in Organizational Dynamics. 2010. Theses. 34.

8. https://review.uz/post/ekonomika-stran-centralnoy-azii-pod-davleniem-pandemii

9.Повышение эффективности отечественной промышленности в модели устойчивого развития: коллективная монография / под ред. Веселовского М.Я., Кировой И.В., Никоноровой А.В. М.: Научный консультант, 2015. 252 с

10. Организационно-экономический механизм повышения эффективности функционирования промышленных предприятий: коллективная монография / под ред. Веселовского М.Я., Кировой И.В. М.: Научный консультант, 2015. 269 с.

11. Linden G. Dedrick J. Kraemer K.L. Innovation and job creation in a global economy: the case of Apple's iPod. Journal of International Commerce and Economics. -2011. № 3. https://www.rrojasdatabank.info/innovation.pdf

12. www.stat.uz

13. Мальтус, Т.Р. Опыт о законе народонаселения [Электронный ресурс] / Т.Р. Мальтус // Аналогия экономической классики. Т.2. http://www.pseudology.org/Reklama/MaltusNarodZakon2.pdf.

14. Вальрас, Л.Элементы чистой политической экономии / Л. Вальрас. - М.: Изограф, 2000.- 448 с.

15. Кондратьев, К.Я. Глобальная экодинамика и устойчивое развитие: естественнонаучные аспекты и человеческое измерение / К.Я. Кондратьев // Изв. Рус.геогр. общества, 1997. № 6.- С. 1-12.

16. Петров, В.К. Устойчивость государства: монография / В.К. Петров, С. Г. Селиванов. - Москва: Экономика, 2005.- 488 с.

17. Герцберг, Ф. Мотивация к работе / Ф. Шрецберг, Б. Моснер, Б. Снидерман. - М: Вершина, 2007.- 240 с.

18. Портер, М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость. - Альпина Паблишер, 2016.- 453 с. 19. Яруллина, Г.Р. Управление устойчивым экономическим развитием предприятий промышленного комплекса (теория и методология): дис. д-ра экон. наук: 08.00.05 / Г.Р. Яруллина. - Казань, 2011.- 415 с.

20. Савицкая, Г.В. Анализ эффективности и рисков предпринимательской деятельности: методологические аспекты: монография / Г.В. Савицкая. - 2-е изд., перераб. и доп.- М.:

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-6

ИНФРА-М, 2017.- 291 с.

21. Грачев, В.А. Научные идеи В. И. Вернадского как основа для нового мировоззрения и устойчивого развития / В.А. Грачев // Век глобализации, 2015.- №2.- С. 143-157.

22. Ефремова, Т.Ф. Современный толковый словарь русского языка под редакцией Т.Ф. Ефремовой. URL: http://dic. academic. ru/dic. nsf/ efremova/ 274621.- 2017.

23. Логунцев, Е.Н. Концепция устойчивого развития с позиций междисциплинарного подхода / Е.Н. Логунцев // Городское управление. - 2000.- №11.- С. 24-32